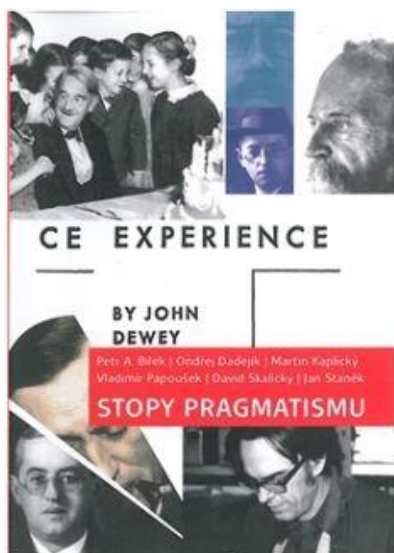

BÍLEK, P., A., DADAJÍK, O., KAPLICKÝ, M., PAPOUŠEK, V., SKALICKÝ, D., STANĚK, J. 2017. *Stopy pragmatizmu. Česká literatura a estetika v dotyku s americkým pragmatizmem*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. ISBN 978-80-7394-627-2.

Lenka Bandurová; lenkabandurova@gmail.com

Do pozornosti čitateľov sa dostáva zaujímavý titul pod názvom „*Stopy pragmatizmu. Česká literatura a estetika v dotyku s americkým pragmatizmem*“, ktorý je kolektívnou prácou viacerých autorov (Petr A. Bílek, Ondřej Dadejčík, Martin Kaplický, Vladimír Papoušek, David Skalický a Jan Staněk). Autori sa v knihe venujú jednému z najvplyvnejších filozofických smerov 20. storočia, pragmatizmu, ktorý predstavoval prvú svojbytnú americkú filozofiu a snažia sa v knižke reflektovať, akým spôsobom pragmatizmus ako filozofický smer rezonoval v Českej republike. To, že pragmatizmus rezonoval v Čechách dokazuje najmä spis *Pragmatizmus čili filosofie praktického života* Karla Čapka. Autori sa snažia skúmať vytýčený problém nielen s dôrazom na prvú polovicu 20. storočia, ale uvedomujú si, že pragmatizmu sa venujú aj súčasní českí i slovenskí teoretici a filozofi (Jaroslav Hroch, Radim Šíp, Jaroslav Peregrin či Emil Višňovský).

V úvode David Skalický poukazuje na to, že pragmatizmus ako filozofický smer ovplyvnil aj generáciu českého literárneho diskurzu, do ktorého možno zaradiť bratov Čapkovcov, Miroslava Rutteru a Otakara Fischera. Autori sa v publikácii snažia poukázať na potenciálne vplyvy pragmatizmu na jednotlivých mysliteľov a tvorcov z oblasti literatúry a estetiky. Pokúšajú sa uchopiť pragmatizmus ako myšlienkový a filozofický smer, ktorý ponúkal originálne riešenia na staré problémy, ktoré boli odlišné od kontinentálneho myslenia. Hľadajú paralely, ale aj divergencie medzi myslením amerického pragmatizmu a myslením českých autorov v literárnych a estetických dielach.

V ďalšej časti sa Vladimír Papoušek venoval vysvetleniu pojmu pragmatizmus a pojmu pragmatická generácia a následne poukázal na prepojenosť amerického pragmatizmu s vybranou českou literatúrou. Vo veľkej miere sa sústredil na analyzovanie diela K. Čapka – *Pragmatizmus čili filosofie praktického života*, kde kritizuje Čapkovce používanie pojmu český pragmatizmus, ktorý Čapek dôkladnejšie nevysvetľuje. Polemizuje nad tým, čo skutočne spája K. Čapka s pragmatizmom. Poukazuje na vybrané diela, v ktorých možno sledovať stopy pragmatizmu. Čapek podľa neho chápal pragmatizmus vo veľkej miere ako nástroj vo svojom myslení. Ako ďalšiemu autorovi sa Papoušek venuje M. Ruttemu a jeho literárnej tvorbe. Zastáva názor, že Rutte používa pojem pragmatizmus skôr rétoricky ako filozoficky. Odkláňa sa podľa neho od amerického významu a smeruje skôr k európskej filozofickej tradícii. Papoušek veľmi

zaujímavým spôsobom polemizuje s menovanými autormi a ich využívaním pojmu pragmatizmu v literárnej tvorbe.

V nasledujúcej kapitole veľmi plynule nadväzuje na spomenutú problematiku Martin Kaplický, ktorý sa konkrétne venuje pragmatickej estetike K. Čapka. Táto kapitola je veľmi zaujímavá a detailne prepracovaná. Kaplický postupne predstavuje jednotlivé Čapkove práce, v ktorých sa podľa neho venoval estetike a pragmatizmu. Najskôr sa zameriava na Čapkovu reflexiu pragmatizmu a poukazuje na skutočnosti, ktoré Čapek na pragmatizme najviac vyzdvihoval a oceňoval. V ďalšej časti sa venuje jeho estetickým úvahám. Autor veľmi systematicky poukazuje na vplyv jednotlivých estetických a filozofických koncepcií, s ktorými sa Čapek oboznámil a ktoré mali vplyv na jeho tvorbu a myslenie. Poukazuje na skutočnosť, že pragmatizmus uchvátil Čapka najmä kvôli tomu, lebo sa navracal k pôvodnej žitej skúsenosti. Veľmi dôležitým bodom, ktorý spomína Kaplický je to, že tak, ako pre Čapka, tak aj pre pragmatikov boli dôležité umelecká oblasť na jednej strane a na strane druhej oblasť mimoumelecká.

Nasledujúca kapitola je venovaná bratovi Karla Čapka, teda Josefovi Čapkovi a jeho literárnemu dielu. Vladimír Papoušek naznačuje, že napriek tomu, že Josef nebol až taký slávny ako jeho brat, rovnako prechovával kladný vzťah k pragmatizmu. Papoušek poukazuje na to, že Josefov postoj bol blízky pragmatizmu. Hoci ho do značnej miery ovplyvnil aj jeho brat, vo veľkej miere bol ovplyvnený aj J. Dewey a W. Jamesom. Hoci sa obaja bratia hlásili istým spôsobom k pragmatizmu, Papoušek veľmi precízne poukazuje na skutočnosť, že ich chápanie pragmatizmu bolo pre každého z nich originálne a svojbytné a to i napriek tomu, že sa vzájomne vo svojej tvorbe ovplyvňovali.

Ondřej Dadejčík sa venuje porovnaniu estetickej teórie Johna Deweyho a Jána Mukařovského, ktorých estetická teória sa rodila v tridsiatych rokoch 20. storočia. Sústredil sa najmä na dva dominantné pojmy, ktoré zohrávali kľúčovú úlohu v ich teóriách. V Deweyho teórii to bol pojem skúsenosti a pri Mukařovskom zase pojem štruktúry. Zámerom autora je poukázať na to, ako obaja autori dospeli k estetickej teórii, a hoci obaja mali odlišné východiská, ich závery boli veľmi príbuzné až totožné. Dadejčík trefne poukazuje na skutočnosti, ktoré spájali týchto dvoch veľikánov: kontinuita medzi umením a životom, vyhýbanie sa dualizmom subjekt – objekt, pre oboch bola dôležitá spoločnosť. Porovnanie týchto autorov možno považovať za veľmi zaujímavé a aj oprávnené, hoci autor sa mohol venovať aj porovnaniu Deweyho predchodcu Georgovi Santayanovi, ktorý rovnako patrí svojou tvorbou čiastočne i do pragmatizmu, kde by rovnako našiel paralely medzi ich estetickou teóriou.

D. Skalický opäť veľmi plynule a zmysluplne prechádza v nasledujúcej časti od problematiky, ktorú načrtol a vysvetlil O. Dadejčík, k pragmatickému poňatiu skúsenosti a českej štrukturálnej estetiky. Skalický sa snaží vysvetliť, či má pojem skúsenosti, estetickej skúsenosti miesto v českej štrukturálnej estetike. Detailne objasňuje Deweyho chápanie skúsenosti a porovnáva ho s inými názormi. Snaží sa analyzovať, či českí štrukturalisti využívajú tento pojem, ako to naznačil Richard Shusterman. Prichádza k stanovisku, že pojem estetickej skúsenosti medzi kľúčovými pojmami pražskej štrukturálnej školy nefiguruje. Skalický poukazuje na pojem umenia v pragmatizme a v českej štrukturálnej estetike. V závere sa snaží poukázať na podobnosti a rozdiely medzi estetickou skúsenosťou a sémantickým gestom, ktoré analyzuje veľmi zaujímavo aj pomocou vybraných literárnych diel.

V záverečnej časti sa P. A. Bílek venuje tvorbe neskorého Miroslava Červenky smerom k pragmatizmu. V tomto príspevku Bílek poukazuje na tvorbu M. Červenku, najmä jeho neskoršie obdobie, a oceňuje a vyzdvihuje hlavne jeho prístup, v ktorom prepája sémantiku s pragmatizmom. Ako sa postupne vo svojej tvorbe dostal od všeobecného k individuálnemu a špecifickému, na ktorom stavia svoju neskorú

literárnu tvorbu. Červenku považuje za autora, ktorý sa nebál prijímať nové výzvy a dokázal ich výborne pretaviť do svojej tvorby.

Monografiu *Stopy pragmatizmu. Česká literatúra a estetika v dotyku s pragmatizmom* je možné považovať v každom ohľade za prínosnú, pretože prvýkrát poskytuje komplexný pohľad na takú zaujímavú tému, akou je pragmatizmus v českej literatúre a estetike. Autori publikácie používajú bohaté primárne a sekundárne zdroje, zahraničné i domáce komentáre a analýzy, ktoré ponúkajú čitateľovi ucelený pohľad na sledovanú problematiku.

Mgr. Lenka Bandurová, PhD.
Inštitút estetiky a umeleckej kultúry
FF PU v Prešove
lenkbandurova@gmail.com

www.casopisespes.sk
